

Matyušová, Zdeňka

Kulturologická hledání ve středoevropském prostoru

Slavica litteraria. 2019, vol. 22, iss. 2, pp. 151-154

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2019-2-18>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141823>

License: [CC BY-SA 4.0 International](#)

Access Date: 02. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Kulturologická hledání ve středoevropském prostoru

Zdeňka Matyušová (České Budějovice)

Střední Evropa včera a dnes: proměny koncepcí II: jazyk – literatura – kultura – politika – filozofie. Kolektivní monografie. Ed. Ivo Pospíšil. Brno: Středoevropské centrum slovanských studií, 2018. 394 s. ISBN 978-80-88296-01-0.

Obsáhlá kolektivní monografie s názvem *Střední Evropa včera a dnes: proměny koncepcí II: jazyk – literatura – kultura – politika – filozofie* o rozsahu téměř čtyř set stran bezprostředně navazuje na svou první část a byla vydána péčí Středoevropského centra slovanských studií, z. s., v těsné spolupráci s Ústavem slavistiky FF MU, Českou asociací slavistů a Slavistickou společností Fran-ka Wollmana.

Tato zajímavá publikace je pestrá analýza různých náhledů na střední Evropu a zdařilým pokusem o vystižení toho, jaká role je dnes střední Evropě přisuzována v celoevropském myšlení. Jak v anglicky fundovaně psané předmluvě *Hledání střední Evropy* uvádí její autor Ivo Pospíšil (ČR), středoevropský prostor představuje složitý a spletitý kulturní komplex, region s pestrými a bohatými historickými a náboženskými událostmi, kolébkami revolucí a světovými válkami.

V reprezentativní knize jsou v abecedním pořádku představeny jednotlivé statě, které jsou vždy na začátku opatřené krátkou anotací a klíčovými slovy v původním jazyce článku (angličtina, čeština, polština, ruština, slovenština, ukrajinština) a abstraktem a klíčovými slovy v angličtině.

Předložená publikace je rozdělena na dvě stěžejní kapitoly: 1. *Jazyk – literatura – kultura* a 2. *Historie – filozofie – kulturní historie – politika – metodologie*.

V první z nich jsou otištěny následující statě: Ondřej Bláha (ČR): *Strukturní rysy jazyků střední Evropy* – autor hodnotí stupeň strukturních shod mezi jednotlivými jazyky střední Evropy a zamýšlí se nad historickými předpoklady konvergentního vývoje jazyků střední Evropy; Andrzej Borkowski

(Polsko): *Europa Środkowa w świetle peregrynacji Jakuba Sobieskiego* – o Evropě ve světle peregrace Jakuba Sobieskiego; Ivan Fedečko (ČR): *Ivan Franko – první ukrajinský Středoevropan* – článek o osobnosti ukrajinského autora, překladatele a publicisty konce 19. a počátku 20. století Ivana Franka a jeho přínosu pro evropský literární proces; Marta Germušková (Slovensko): *Slovenská literatura v stredoeurópskom kontexte* – autorka se zaměřuje na změny v chápání vzájemných vztahů mezi politikou, ekonomikou, kulturou, literaturou a zajímá ji především kulturní a literární kontext a specifčnosti středoevropského kontextu; Vladimír Heger (ČR): *Střední Evropa slovem a obrazem v dílech W. G. Sebald a O. Tokarczukové* – jedná se o srovnávací pohled na dva romány – *Austerlitz* od Winfrieda Georga Sebald (2001) a *Knihy Jakubovy* (2014) od Olgy Tokarczukové, které mimo jiné nastolují také otázku geografických a kulturních hranic střední Evropy; Михайло Гнатюк (Україна): *Східні традиції та центральноевропейські орієнтири: українська література кінця ХІХ – початку ХХ ст.* – článek o orientálních tradicích, středoevropské orientaci a ukrajinské literatuře konce 19. a začátku 20. století; Zuzana Chrenková (Slovensko): *Slovenská literárna moderna ako súčasť stredoeurópskeho duchovného celku (J. C. Hronský v kontextoch a súvislostiach)* – komparatistická studie je především hlubokou analýzou románu Jozefa Čigera Hronského s názvem *Pisár Grác* (1940) v širším kontextu jak slovenské, tak středoevropské a evropské literární moderny; Agnieszka Janiec Nyitrai (Maďarsko): *„Nie żyć wtyraniem kierunków“*. *Polska między Wschodem a Zachodem w eseju podróżniczym Andrzeja Stasiuka Wschód* (2014) – o Polsku mezi Východem a Západem v eseji o cestování

Andrzej Stasiuka *Východ*; Мария Алексеевна Елизарьева (Rusko): *Центральноевропейский языковой союз – семантическая конвергенция (на примере чешского и немецкого языков)* – text o jednom z nejméně prozkoumaných rysů tzv. středoevropského jazykového svazu – německého sémantického kalku v českém jazyce a některých dalších slovanských jazycích; Jana Kostincová (ČR): *Go Mittel(East)? Hledání exofonní poezie v současné střední Evropě* – článek o současné exofonní a multilingvální poezii, poetice překladu a o současné multilingvální literární tvorbě; Petr Kučera (ČR): *Šumavská literatura jako regionální literatura středoevropské periferie* – o problematice německy i česky psané literární tvorby na pomezí Čech, Bavorska a Rakouska s důrazem na horskou oblast Šumavy a jejího podhůří: „*Zatímco pro české autory je Šumava (a do určité míry i Pošumaví) prostorem nových objevů, pro německy píšící autory představuje hraniční pohorí důvěrně známou krajinu dětství a mládí...*“ (s. 119); Michał Kuran (Polsko): *Europa Środkowa przelomu XVI i XVII wieku – przejawy wspólnoty idei w literaturze (perspektywa polska)* – o střední Evropě na přelomu 16. a 17. století – projevy společenství idejí v literatuře (polská perspektiva); Eva Kudrjavceva Malenová (ČR): *Neználek Nikolaje Nosova – český fenomén ve středoevropském kontextu* – zajímavé pojednání o vydávání pohádkové trilogie o Neználkovi, jejímž autorem je ruský spisovatel pro děti a mládež Nikolaj Nosov a o výsledcích výzkumu, který potvrdil hypotézu, že v českém jazykovém kontextu vychází toto dílo s jistým výsadním postavením mnohem častěji než v ostatních jazykových kontextech: „*Jedná se totiž o jedno z mála děl pocházejících z ruské literatury pro děti a mládež, které vycházejí v češtině kontinuálně i po roce 1989. Zatímco současná díla ruské proveniencce nevycházejí v oblasti literatury pro děti a mládež vůbec [...]. Na základě výše uvedeného lze považovat pohádky o Neználkovi za fenomén, který vévodí českým vydáním ruské literatury pro děti a mládež již po mnoho desítek let...*“ (s. 148–149); Martin Markoš (ČR): *Nacionalismus, světoobčanství a vnímání vlastní historie v tvorbě Jaroslava Rudiše* – článek o románové, povídkové, komiksově a dramatické tvorbě autora české prózy 21. století Jaroslava Rudiše; Ivo Pospíšil (ČR): *Tři*

listy o sovětské literatuře Alfreda Ljudvigoviče Bema: ruský fenomén a střední Evropa – autor pozoruhodné studie charakterizuje Alfreda Ljudvigoviče Bema jako Středoevropana, znalce ruské literatury 19. století, zakladatele pražské Společnosti Dostojevského a přináší analýzu jeho tří dopisů o sovětské literatuře z roku 1933: „*Alfred Bem se zamýšlel nad osudem ruské literatury po velkém kataklyzmatu dvou revolucí roku 1917 a občanské války a období rekonstrukce za Stalinovy diktatury [...] povaha nového režimu, který se začal utvářet po roce 1929, zásadně ovlivnila i podobu kultury, umění a literatury. Bem zásadní obrysy tohoto vývoje a jeho obecné rysy vystihl, tedy i to, že budoucnost ruské literatury je především na území Ruska...*“ (s. 172); Sergej Skorvid (Rusko): *Středoevropský jazykový svaz z hlediska jeho konstituování a konstituovanosti* – příspěvek pojednává o strukturálních shodách mezi slovanskými a neslovanskými jazyky ve střední Evropě, pro jejichž popis lingvisté používají termín středoevropský jazykový svaz; Jaroslav Sommer (ČR): *Homosexualita jako téma pro české divadlo* – článek o profesionální české divadelní scéně od roku 2010 a o inscenacích, ve kterých některá z jednajících postav vykazuje homosexuální chování; Josef Šaur (ČR): *Hlavní tendence v aktuální české recepci ruské literatury* – autor si všímá české recepce ruské literatury především v letech 2007–2016 na základě knižně vydaných překladů a přináší zjištění, že převážně jsou překládána díla, která přinášejí fakta o ruských dějinách 20. století a o současném Rusku; Patrik Šenkár (Slovensko): *Večné a podobné zrkadlenia „rozprávkového“ sveta „stredoeurópskych“ detí v intencionálnych prózach D. M. Anocovej a J. Nováka* – příspěvek je zaměřen na básnickou a prozaickou tvorbu Dagmar Márie Anocové a Jaromíra Nováka jako dvou nejvýraznějších představitelů současné slovenské literatury pro děti a mládež v Rumunsku: „*Čitateľsky expresívne je poznanie pre deti o starostiach každého človeka na tomto svete. Dôležitý je pritom pocit patril k niekomu... Tento svet kladie [autor – pozn. Z. M.] do kontrastu so zmeneným svetom dospelého človeka, ktorý je odlišný – až neľudský (nenávisť, zloba, egoizmus, výsmech, pohrdanie, nechota, nepochopenie). Dôležité je teda poznať iných ľudí i okolie a pozrieť sa do očí pri-*

mych lidí...“ (s. 212); Tereza Šmídová (ČR): *Autor a čtenář v česko-slovenské fanouškovské literatuře* – informace o úloze autora a čtenáře v oblasti česko-slovenské fanfiction; František Všetíčka (ČR): *Mirákl Josefa Škvoreckého* – text pojednává o výstavbě románu *Mirákl* (1972), který spisovatel Josef Škvorecký zpracoval na paralelním a hudebním (vesměs jazzovém) principu; Jana Waldnerová (Slovensko): *Poetika humoru románu Poslední aristokratka* – úvaha o románové trilogii současného českého autora Evžena Bočka s názvem *Poslední aristokratka* (2012); Viera Žemberová (Slovensko): *Homo scribens versus homo politicus* – v zajímavém textu se zdůrazňuje, že národní a geopolitické dějiny jsou provázeny osobnostmi, které svou uměleckou literaturou, kulturní publicistikou nebo esejí ve své době jako aktivně politicky se projevující jednotlivci přicházeli s názory na problémy národní a evropské.

Druhá kapitola zveřejňuje tyto příspěvky: Iveta Bůžková (ČR): *Slovinská esejistika a střední Evropa* – článek poukazuje na odezvu středoevropské myšlenky ve Slovinsku a zkoumá eseje Vena Taufera, Aleše Debeljaka a Draga Jančara; Oksana Blashkiv (Polsko): *Dmytro Čyžev's'kyj and Yurii Shevelov: Two Visions of Europe* – informace o Dmitriji Čiževském a Juriji Ševelovovi a jejich dvou vizích Evropy; Alexandra Gorodecká (ČR): *Central Europe through the Eyes of a Dutchman: a Neo-colonial Depiction of Central Europe in Working with Eastern Europe (2006) by a Dutch 'Expert' on Cultural Studies Jacob Vossestein* – text o střední Evropě očima Holanďana a o holandských kulturních studiích Jacoba Vossesteina; Monika Gračka (Polsko): *Rosyjska myśl narodnicka na emigracji* – úvaha o ruském narodnickém myšlení v exilu; Miroslav Jeřábek (ČR): *Richard Coudenhove-Kalergi a Elemér Hantos: Geopolitické a kulturní koncepty (střední) Evropy po roce 1918* – autor popisuje vlivná hnutí ve dvacátých letech 20. století vedená převážně filozofy a ekonomy; Alena Klvaňová (ČR): *Fenomén nových subjektů na slovinské politické scéně: problém stability stranického systému Republiky Slovinsko* – příspěvek se zabývá stranickým systémem Republiky Slovinsko v posledních letech, kdy se na tamější politické scéně prezentovaly nové úspěšné poli-

tické strany; Anna Kobylińska (Polsko): *Niewidzialna Słowacja. Falszywe perspektywy na ruchomej mapie Europy Środkowej* – Neviditelné Slovensko. Falešné perspektivy na pohyblivé mapě střední Evropy; Michał Kopczyk (Polsko): *Europa Środkowa w kontekście studiów postkolonialnych. Subiektywne raport z lektur* – úvaha o střední Evropě v kontextu postkoloniálních studií; Krištof Jacek Kozak (Slovensko): *Central Europe as Cosmopolitan (Id)Entity* – autor usiluje o zachycení střední Evropy jako kosmopolitní (id)entity; Маркета Поledникова (ČR): *Сдвиги в рефлексии Владимира Соловьева в чешской и словацкой среде* – pojednání je zaměřeno nad filozofickým učením ruského myslitele Vladimíra Sergejeviče Solovjova a nad posuny v jeho reflexi v českém a slovenském prostředí: «В области философии мы можем сегодня наблюдать тенденцию направленности от практической философии к теоретической, а также можем наблюдать повышение интереса к другим дисциплинам и способам восприятия мира (к теологии, эстетике, мистике, поэзии и т. п.). Такой подход способствует лучшему пониманию философии Соловьева в целом, так как Соловьев – мыслитель всесторонний...» (s. 359); Karolina Pospiszil (Polsko): *Czy homo europae centralis to homo motus? Rozważania o środkowoeuropejskiej „solidarności poruszonych“* – úvaha o středoevropské tzv. „solidaritě pohybu“ a odpovědi na otázku, zda je „homo europae centralis homo motus?“; Richard Změlík (ČR): *Digital Humanities v literární vědě a problematika interpretace empirických modelů* – článek se zabývá problematikou Digital Humanities v literární vědě a soustřeďuje se především na interpretaci empirických modelů; Tereza Žáková (ČR): *Co nás spojuje? Odras česko-ukrajinských jazykových a historických interferencí v současných vztazích mezi Čechy a Ukrajinci* – příspěvek pojednává o několika stěžejních historických a jazykových interferencích, které spojují nejen český jazyk s ukrajinským jazykem, ale zejména Čechy a Ukrajince v širším slova smyslu.

Publikované literárněvědné a jazykovědné statě se ve své různorodosti odlišují jak pestrostí odborného a tematického zaměření, tak rovněž svou rozdílnou kvalitou a vypovídací hodnotou. Tato

mnohoaspektová odborná kniha tak dává prostor pro vyjádření pluralitních názorů a úsudků z rozdílných zorných úhlů, pro předkládání a prezentaci různorodých směrů výzkumu a bádání.

Posuzovaná multikulturní kolektivní monografie postihuje širokou paletu impulsů, které výše uvedená problematika nabízí a přispívá tak

k jejímu hlubšímu pochopení a vícestrannému náhledu.

Domnívám se rovněž, že předložená publikace je podnětným příspěvkem k následným diskusím o výše zmíněné tematice a neměla by uniknout pozornosti zejména odborné, ale i širší veřejnosti.

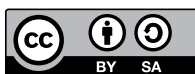
doc. PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph.D.

Katedra slovanských jazyků a literatur

Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita

Jeronýmova 10, 371 15 České Budějovice, Česká republika

matyus@pf.jcu.cz

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.